

Plantevalg til regnhaver

Av forskere ved Skov & Landskab Marina Bergen Jensen og Antje Backhaus

Fremtoningen af et regnvandsbed kan være meget varieret. I en privathave er regnvandsbede med højt plejeniveau og tilhørende stor variation i buske og stauder en mulighed. På offentlige arealer kan der typisk ikke leveres samme plejeniveau og her er buske og træer med beskedne plejebenhov et bedre valg. Regnvandsbede kan fremme by-landskabets kvaliteter. De kan give karakter til et område og skabe læ, og på samme måde som grønne tage kan de i nogen grad kompensere for tabet af naturlige biotoper. Erstatte et regnvandsbed et befæstet eller vegetationsfrit areal, vil det desuden bidrage til at øge luftfugtigheden og mindske varme-ø effekten.

Vegetation

Regnvandsbede kan variere markant i deres udtryk, fra stærkt havepræg til stærkt naturpræg. Udover pleje- og vedligeholdelsesindsatsen spiller jordbundsforhold og vanddynamikken i bedet afgørende ind. Særligt på sandede jorde, eller hvor der placeres et ekstra drænlag under muldlaget, kan vækstforholdene gå hen og blive forholdsvis tørre, til trods for de ekstra vandmængder tilført i forbindelse med regn. Vandet kan strømme og dræne hurtigt væk og bedet kan ende med at blive mere tørt end naboarealer. På mere leret jord, uden ekstra drænelementer, vil regnvandsbedet kunne stå vandmættet i længere perioder, og vil generelt være mere fugtigt end naboarealer.

Uanset hvad, er et regnvandsbed ikke et engareal, og der bør ikke stå frit vand i mere end 72 timer efter en regn. Regnvandsbede kan derfor ikke understøtte egentlige vådbundsplanter som f.eks. kattehale (*Lythrum* spp), takrør (*Phragmites australis*) og vanniljer (*Nepenthes* spp). Regnvandsbede er beregnet til at modtage regnvand og de valgte planter skal kunne tåle vandmættede forhold og oversvømmelse i

kortere perioder. Tilsvarende skal de valgte arter kunne tåle periodevis udtørring, med mindre der kan vandes. I nedenstående tabel foreslås arter til såvel forholdsvis tørre, som forholdsvis våde forhold.

Et regnbed i Florida er udformet som et lavt sted tilplantet med stauder og vilde blomster. Photo: Theresa Watkins, UF/IFAS <http://okeechobee.ifas.ufl.edu/News%20columns/FYN.Rain.Garden.htm>

Fleksibelt plantevalg

Når et regnvandsbed planlægges, anlægges og vedligeholdes, bør man være opmærksom på at forholdene varierer fra sted til sted og endda inden for det samme areal. Det er derfor en

fordel med en åben og fleksibel planteplan, der kan understøtte og tillade naturlig dynamik i artssammensætning.

Især i private haver er det muligt at holde øje med hvilke planter, der trives, og lade disse planter erstatte planter, der evt. mistrives. På offentlige arealer, hvor en så tæt overvågning og eksperimenterende fremgangsmåde ikke er mulig, er det nødvendigt med en anden strategi. En mulighed er udelukkende at tilplante med hjemmehørende arter, og overlade yderligere udvikling til naturlig invasion. Dog vil det selv med denne strategi være nødvendigt med et vist plejeniveau, for at sikre bedets vedligeholdelse og evne til at infiltrere vand.

Om beplantningsplanen for et regnvandsbed kan det generelt siges, at planen bør indeholde en blanding af urteagtige flereårige planter (stauder og græsser) og buske, og hvis forholdene tillader, desuden mindre træer, der kan tåle midlertidigt stående vand, og desuden har en vis salttolerance (vejsaltnings om vinteren er først og fremmest et problem for stedsegrønne arter), samt tolerance over for længerevarende tørkeperioder. Det er derudover vigtigt at være opmærksom på at rødder fra visse træer, f.eks. pil og poppel, hurtigt kan tilstoppe rør og dræn. Arter af kirsebær bør undgås, da de under vandlidende forhold udskiller et giftstof, der kan dræbe træet.

Spiselige afgrøder

Det er muligt at plante grøntsager og frugttræer i et regnvandsbed, men det er da vigtigt at regnvandet stammer fra rene overflader som tegltage og flisearealer. Regnvand fra trafikerede arealer, tagpaptage, tage med bly- og kobberinddækninger samt zink- eller kobbertagrender og fra overflader, der behandles med alge- eller ukrudtsmidler,

bør ikke bruges som vandingsvand til grøntsager. Især i den private have spiller æstetiske forhold en stor rolle for valget af planter. Mange planter har en smuk blomstring. Stedsegrønne kan indgå for at have et farvespil i regnvandsbedet også om vinteren.

I dansk sammenhæng er der indtil nu kun få erfaringer med regnvandsbede, og aktører der kaster sig ud i at anlægge regnvandsbede må derfor være indstillet på at gå ind i en læreproces. Nøglen til succesfulde danske regnvandsbede er et omhyggeligt forarbejde ved design og valg af planter og accept af at nogle ting måske skal laves om. Nedenstående tabel er ikke en udtømmende liste over planter, der kan være velegnede, men blot et udgangspunkt. Listen indeholder robuste arter, der er kendetegnet ved stor tolerance over for forskellige jordbundsforhold. Listen er opdelt efter arter særligt egnet til privathaven med overvejende blomstrende, ikke invasive stauder, og efter arter bedre egnet til brug i den offentlige sektor med overvejende hjemmehørende træer og buske. Før der træffes beslutning om plantevalg bør en landskabsarkitekt eller en specialist fra en planteskole konsulteres omkring de specifikke vilkår.

(Source: William F. Hunt and Nancy White: Urban Waterways - Designing Rain Gardens, NORTH CAROLINA COOPERATIVE EXTENSION SERVICE)

Private haver og arealer med højt plejeniveau

Botanisk navn	Norsk navn	Lyskrav	Blomstring	Farve	Størrelse
<i>Iris pseudoacorus</i>	sverdiris	sol	forsommer	gul	70
<i>Iris sibirica</i>	sibiriris	sol, halvskygge	forsommer	blå	100
<i>Lythrum salicaria</i> 'Blush'	kattehale	sol halvskygge	sommer	rosa	70
<i>Lysimachia ciliata</i> 'Fire Cracker'	nikkefredløs	sol, halvskygge	sommer	gul blomst/ mørke blader	60
<i>Filipendula palmata</i> 'Nana' / 'Alba'	palmemjødurt	sol, halvskygge	sommer	rosa	30
<i>Myosotis scorpioides</i> (<i>palustris</i>)	engminneblom	sol, halvskygge, skygge	forsommer til eftersommer	blå	30
<i>Carex riparai</i>	kjempestarr	sol			100
<i>Deschampsia cespitosa</i>	sølvbunke	sol, halvskygge, skygge	forsommer, sommer	violet	60-125
<i>Ligularia x</i> 'Weihenstephan'	nøkketunge	sol, halvskygge	sommer	gul	180
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	hanekam	sol	forsommer	rosa	30
<i>Swida (Cornus) sanguinea</i> 'Winter Beauty' / 'Midwinter Fire'	villkornell	sol, halvskygge	forsommer	hvid	150 x 150
<i>Ribes nigrum</i>	solbær	sol, halvskygge	forsommer	grøn	150 x 150
<i>Aronia melanocarpa</i>	svartsurbær	sol, halvskygge, skygge		hvid	150 x 150
<i>Viburnum opulus</i> 'Roseum'	krossved	sol, halvskygge, skygge	forsommer	hvid	250 x 300
<i>Vaccinium corymbosum</i>	hageblåbær	sol, halvskygge	forsommer	hvid	150 x 100

Offentlige arealer (store planter)

Botanisk navn	Norsk navn	Lyskrav	Blomstring	Farve	Størrelse
<i>Aronia melanocarpa</i>	svartsurbær	sol, halvskygge, skygge		hvid	150 x 150
<i>Swida (Cornus) spp.</i>	kornell – alle sorter				
<i>Viburnum opulus</i>	krossved	sol, halvskygge, skygge	forsommer	hvid	300 x 300
<i>Hippophaë rhamnoides</i>	tindved	sol	forår	orange	250 x 200
<i>Sambucus nigra</i>	svarthyll	sol, halvskygge, skygge	sommer	hvid	400 x 500
<i>Prunus padus</i>	hegg	sol, halvskygge, skygge	forsommer	hvid	600 x 500
<i>Alnus cordata</i>	or sp.	sol, halvskygge	forår		1000 - 1500
<i>Alnus glutinosa</i>	svartor	sol, halvskygge, skygge	forår		1000 - 3000
<i>Acer negundo</i>	asklønn	sol, halvskygge	forår	gul	1200 1000
<i>Lythrum salicaria</i>	kattehale	sol, halvskygge	sommer	blårød, violet	90
<i>Lysimachia ciliata</i>	nikkefredløs	sol, halvskygge	sommer	gul	
<i>Filipendula ulmaria</i>	mjødurt	sol, halvskygge	sommer	hvid	150
<i>Eupatorium fistulosum</i>	hjortetrøst sp.	sol, halvskygge		hvid	100
<i>Glyceria maxima</i>	kjempesøtgras	sol, halvskygge	forsommer	gul	125-100

Etablering af regnbed

For at undgå erosion og ophobning af sediment i regnvandsbedet under etableringsfasen er det vigtigt først at lede regnvand direkte til området, når vegetationen er godt etableret. Det er vanskeligt at anlægge regnvandsbede på arealer, der skrâner mere end 20 %. Bedene anlegges bedst i en lavning i fuld sol eller halvskygge og i en vis afstand fra ældre træer, der kan være sårbare over for så vel overgravning af rødder som kraftige skift i jordens vandindhold. Se også FAGUS Fakta nr. 1 / 2010 "Regnbede – kreativ håndtering af regn".

Marina Bergen Jensen er seniorforsker ved Skov & Landskab, afdeling for Parker og Urbane Landskaber.

Antje Backhaus er PhD – stipendiat samme sted.

Dansk redaktør er Bibi Lisbet Edinger Plum

Et regnbed på en parkeringsplads på New Zealand tilplantet med robuste arter.

http://www.landcareresearch.co.nz/research/built/liquid/casestudies/case_manukau.asp

Kilder:

- Personlig kommunikation med Jane Schul 30.03.2009
- Jane Schul 2007: Hvilken plante hvor, Politikens Forlagshus, København.
- MassVolume 2, Chapter 2: Structural BMP- Specifications for the Massachusetts Stormwater Handbook <http://www.mass.gov/dep/water/liquid/v2c2.pdf> 02.02.2009)
- Maintaining Stormwater Systems - A Guidebook for Private Owners and Operators in Northern Virginia: <http://www.novaregion.org/DocumentView.asp?DID=1675> 02.02.2009